Атраховіча (К. Крапівы)]. – Мінск: Беларус. Сав. Энцыкл., 1977–1984. –Т. 1–5. 8. *Dokulil M.* Tvoření slov v češtině / M.Dokulil. – Praha: CAV, 1962. – 263 str. (1.Teorie odvozovani slov). 9. *Rocher K.* Gramatický růst a vývoj českých deklinací jmenných / K.Rocher. – Praha: Ceská akademie ved a umení, 1934. – 150 str. – (Rozpravy Ceské Akademie Ved a Umení; Trída 3. Císlo 71).10. *Sgall V.* Soustava pádových koncovek v češtině/ V.Sgall . – Praha: AUC-Slavica Pragensia, 1960. – 214 str. – (Studie a práce linguistické; Ročník 76. Sešit 8). 11. *Skalička V.* Vývoj české deklinace / V.Skalička. – Praha, 1941. – 44 str. (Studie typologická). 12. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost [J. Filipec a jiné]. – Praha: Academia, 1996. – 647 str. 13. *Těšilová Marie* O morfologické homonimii v češtině / Marie Těšilová. – Praha: Academia, 1966. – 94 str. – (Rozpravy Československé Akademie věd; Ročník 76. Sešit 8). 14. *Trnka B.* O homonymii, její terapii a profilaxi / B. Trnka . – Praha: ČMF 17, 1931. – 222 str. – (On Homonymy, its Therapy and Prophylaxis).

Угрин Т.В., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка,
Доктор Університету імені Поля Валері Монпельє III (Франція)

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ ЖІНОЧОГО РОДУ ІМЕННИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙ, ПОСАД ТА РОДУ ЗАНЯТЬ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено дослідженню утворення жіночого роду іменників на позначення назв професій, посад та роду занять у сучасній французькій мові. На основі корпусу з 1305 електронних версій франкомовних статей 2004-2009 років, пов'язаних з постатями трьох ключових діячів української політичної сцени автор окреслює особливості утворення жіночого роду іменників виділеного типу та аналізує символічну й ідеологічну складову цього процесу.

Ключові слова: *жіночий рід; іменники на позначення назв професій, посад та роду занять; французька мова; медіа*

Статья посвящена исследованию образования женского рода существительных на обозначение названий профессий, должностей и рода занятий в современном французском языке. На основе корпуса из 1305 электронных версий франкоязычных статей 2004-2009 годов, связанных с личностями трёх ключевых деятелей украинской политической сцены автор описывает особенности образования женского рода выделенных

существительные и проводит анализ символической и идеологической составляющей данного процесса.

Ключевые слова: *женский род; существительные на обозначение названий профессий, должностей и рода занятий; французский язык; медиа*

The article analyses the peculiarities of feminine nouns to name the professions, jobs and occupations in the modern French language. On the basis of the corpus comprising electronic versions of 1305 articles related, in 2004-2009, to the three main leaders of the Ukrainian political scene the author describes the peculiarities of feminine nouns and analyses the symbolic and ideological component of this process.

Key words**:** *feminine nouns; nouns to name professions, jobs and occupations; the French language; media*

Ця розвідка **має на меті** визначити та проаналізувати основні особливості утворення жіночого роду іменників, що позначають назви професій, посад та роду занять, у сучасній французькій мові на основі виділеного автором дослідження корпусу електронних версій статей 5 французьких видань та уривків з телепрограм основних національних каналів Франції.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена актуальністю досліджень у галузі словотвору та необхідністю наукового осмислення ідеологічної та лінгвістичної складової процесу доступу жінок до активного професійного та політичного життя.

Об'єктом дослідження у статті обрано французький медійний дискурс 2004–2009 років, пов'язаний з трьома постатями української політичної сцени – Ю. В. Тимошенко, В. А. Ющенком та В. Ф. Януковичем,– **предметом** – іменники жіночого роду на позначення назв професій, посад та роду занять.

Матеріалом для **дослідження** слугував корпус з 1305 електронних версій статей з трьох найбільш відомих французьких національних щоденних видань *Le Figaro* (488 статей), *Le Monde* (520 статей) та *Libŭration* (260 статей) і двох найпопулярніших тижневих видань *L'Express* (14 статей) та *Nouvel Observateur* (23 статті). Пошук статей відбувався за допомогою програми *Dow Jones Factiva* [6] на основі ключових слів (дескрипторів), що відповідають прізвищам та іменам трьох ключових постатей тогочасної української політичної сцени: Ю. В. Тимошенко, В. А. Ющенко та В. Ф. Янукович. Період добору охоплює 5 років, з листопаду 2004 року, коли постаті українських політичних лідерів з'являються на шпальтах

французьких видань у зв'язку із "Помаранчевою революцією", до травня 2009 року.

До цього типу вибірки ми також додали уривки телепрограм, відібрані нами за допомогою електронних пошукових систем Національного інституту аудіовізуальних матеріалів Франції, у яких в період з листопада 2004 року до травня 2009 року фігурують три ключові постаті української політичної сцени; загальна кількість таких програм – 605.

Наукова новизна роботи полягає в подальшій розробці питання словотвору в сучасній французькій мові та вивченню особливостей утворення жіночого роду іменників на позначення назв професій на основі актуального та нового корпусу статей, тематика яких пов'язана з Україною.

Питання утворення жіночого роду іменників, що позначаються назви професій, посад та роду занять, набуло особливої актуальності після отримання жінками доступу до активного професійного, і в тому числі політичного, життя, що відбулося досить недавно, особливо якщо говорити про Францію. Безумовно, питання утворення жіночого роду іменників, що позначають назви професій та посад, не є для французької мови новим, про це свідчать численні дослідження цього питання у діахронії [A.-M. Houdebine; B. Groult; A. Martinet]. Проте, на нашу думку, особливої гостроти це питання набуло саме у XX та XXI століттях. Так, упродовж згаданого періоду в країнах франкомовного простору було створено численні термінологічні комітети, опубліковано велику кількість постанов та рекомендацій, та дебати щодо необхідності та легітимності цих дій не вщухають і до сьогодні.

У 1995 році Бенуат Ґру, яка в той час очолювала термінологічний комітет з питань утворення іменників жіночого роду, сказала: "У наш час відмова від утворення жіночого роду іменників є свого роду ретроградною перепоною, на щастя символічною, до повного та цілковитого визнання [ролі] жінок на усіх рівнях суспільного життя. Це кружний шлях для відмови від конкуренції. Власне, це блокування стосується ЛИШЕ професій, що користуються престижем та передбачають доступ до влади" [Groult, цитована за Femmes et mйdias 1997, 103–104].

Нагадаємо, що за загальним правилом "іменники, що позначають назви професій, якими раніше займались у переважній більшості або виключно чоловіки, не мають форми жіночого роду та вживаються лише у чоловічому" [Штейнберг 1959, 19]. До цієї категорії належать,

наприклад, такі іменники, як *auteur (автор), architecte (архітектор), ŭcrivain (письменник), ingŭnieur (інженер), juge (суддя), mŭdecin (лікар), professeur (викладач), sculpteur (скульптор)* тощо.

Можна констатувати, що в XXI столітті сексизм усе ще присутній у медійному дискурсі, – який, нагадаємо, є дзеркалом суспільних процесів, – проте поряд з іменниками чоловічого роду також зустрічаються "ожіночнені" варіанти, про що свідчать такі приклади:

(1) "Sympathisant avec un policier, Ioula Timochenko, *dŭputŭ* de l'opposition, invite a la dŭsobŭissance civile" [Le Figaro, 26/11/2004; виділено нами].

(2) "La numŭro 2 de l'opposition, *la dŭputŭe* Ioulia Timochenko, avait fait savoir jeudi que les partisans de Iouchtchenko s'opposaient a ce que cette rŭforme s'applique avant les prochaines lŭgislatives, prŭvues pour 2006" [Libŭration, 04/12/2004; виділено нами].

(3) "Le prŭsident ukrainien, Viktor Iouchtchenko, a limogŭ, jeudi 8 septembre, le gouvernement de *la premiure ministre*, Ioulia Timochenko" [Le Monde, 08/09/2005; виділено нами].

Як видно з прикладів (4), (5) та (6), інколи іменник вживається у чоловічому роді, проте йому передує артикль жіночого роду та/або він супроводжується означенням, що має форму жіночого роду:

(4) "*La chef du gouvernement*, Ioulia Timochenko, a pour sa part adoptŭ la politique de l'autruche, se voyant immŭdiatement accuser par le camp prŭsidentiel d'intelligence avec Moscou" [Libŭration, 09/09/2008; виділено нами].

(5) "En guerre contre la corruption qui gangrune son pays, Ioulia Timochenko, *la Premier ministre d'Ukraine*, demande la tкte du maire de Kiev" [Libŭration, 05/04/2008; виділено нами].

(6) "Ioulia Timochenko, *l'actuelle Premier ministre*, a demandŭ au prŭsident de la Rŭpublique, Viktor Iouchtchenko, de dissoudre le Parlement afin d'obtenir enfin "une coalition viable" [Libŭration, 08/07/2006; виділено нами].

Це є свідченням нестабільності парадигматичних форм іменників, що позначають назви професій та посад, у сучасній французькій мові.

Інший спосіб утворення жіночого роду іменників на позначення назв професій та посад полягає в додаванні до вихідної форми іменника в чоловічому роді іменника *femme (жінка)*, як-от на шпальтах видання *Le Figaro*:

(7) "En Europe de l'Est, Ioulia Timochenko a йtй la premiure *femme premier ministre* d'Ukraine" [Le Figaro, 19/05/2008; виділено нами].

Варто також зазначити, що упродовж 2004–2009 рр. іменники жіночого роду, що позначають назви професій та посад, майже не використовувались журналістами-телевізійниками усіх проаналізованих каналів (TF1, France 2, France 3, France 5, Canal +, M6, Arte).

Таким чином, загальна тенденція свідчить про поступове утворення жіночого роду іменників, що позначають назви професій та посад, у сучасній французькій мові. Проте, варто підкреслити нерівномірність використання новітніх форм у проаналізованих щоденних та щотижневих друкованих виданнях. Газети *Libŭration* та *Le Monde* часто вживають фемінізовані форми (e.g. *la dŭputŭe, la parlementaire, la ministre, la Premiure ministre* присутні повсюдно, за винятком останньої, яку ми не знайшли на шпальтах *Le Monde*), тоді як *Le Figaro, L'Express* та *Le Nouvel Observateur* більш схильні до вживання "немаркованих форм нейтрального чоловічого роду", як їх прийнято називати у Французькій академії [2]. Цю відмінність можна пояснити традиційними та консерваторськими позиціями видань правого спрямуванням, тоді як журналісти лівих видань полюбляють виступати у якості новаторів.

У контексті сказаного вище цікавим видається той факт, що єдине вживання словосполучення "*Premiure ministre*", яке нам вдалося знайти на шпальтах *Le Figaro*, представляє Юлію Тимошенко у якості головної героїні порнографічного фільму, знятого в Росії. Зважаючи на контекст оповіді, автор статті Олександр Седр, очевидно, не цурався жодних способів підкреслення жіночності української Залізної леді:

(8) "Il assure que l'idйe lui est venue aprиs avoir vu *la premiure ministre ukrainienne* et le prйsident gйorgien monter ensemble a bord d'un hйlicoptиre" [Le Figaro, 12/08/2005; виділено нами].

Жіночий рід іменника *Прем'єр-міністр* використовується тут у досить знецінюваному контексті, що може надати йому негативної чи то навіть пейоративної конотації. Як зазначає французька дослідниця Анн-Марі Удбін, "кожна така пейоративність спрямована в єдиному напрямі [проти жінок], ми розуміємо, що у таких випадках вона є наслідком швидше зовнішніх ідеологічних впливів (…), а не власне лінгвістичних факторів" [Houdebine 1998, 35].

У якості висновку ми хотіли б зазначити, що, незважаючи на непохитність соціальних образів жінки-матері та жінки-дружини,

сьогодні ми є свідками "найбільшої революції, яку переживає наша західна цивілізація з часів свого заснування" [Elias 2000, 16], а саме створення жінками їхньої власної соціальної ідентичності, одним із наслідків якого є модифікація існуючих колективних та індивідуальних уявлень з приводу жінок.

На нашу думку, описані тенденції у процесі утворення жіночого роду іменників на позначення назв професій, посад та роду занять, є тому незаперечним доказом, оскільки на сьогодні вони несуть за собою низку не лише лінгвістичних, а також, і можливо, в першу чергу, символічних та ідеологічних питань.

1. *Штейнберг Н.М.* Грамматика французского языка, ч.1. / Надежда Максимилиановна Штейнберг. – СПб: Ленинградское отделение Учпедгиза, 1959. – 370с. 2. Acadйmie franзaise: http://www.academie-francaise.fr/langue/index.html 3. *Elias Norbert.* Les transformations de la balance des pouvoirs entre les sexes. Etude sociologique d'un processus a travers l'exemple de l'Etat romain antique // Source: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/polix_02952319_2000_num_13_51_1103 4. Femmes et mйdias. Actes du XV^ime^ congrиs de l'Union Professionnelle Fйminine, Toulon, 4-8 octobre 1995 / Sous la direction d'Evelyne Serdjenian. – Paris: L'Harmattan, 1997, 184p. - P.101-110. 5. La fйminisation des noms de mйtiers en franзais et dans d'autres langues / Sous la direction de Anne-Marie Houdebine-Gravaud. – Paris: L'Harmattan, 1998. – 196p. – P.1–39 6. Moteur de recherche (articles de presse): www.factiva.com

Филатенко И. А., к. филол. н., докторант
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

КОНСТИТУТИВНЫЕ ПРИЗНАКИ РЕЧЕВОГО СОБЫТИЯ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ МАСС-МЕДИА

У статті розглядаються конститутивні ознаки мовленнєвої події в масмедійному політичному дискурсі. Зокрема, фокусується увага на специфіці її локалізації, ролі суб'єкта та ін.

Ключові слова: *подія, мовленнєва подія, масмедійний політичний дискурс.*

В статье рассматриваются конститутивные признаки речевого события в массмедийном политическом дискурсе. В частности, фокусируется внимание на специфике его локализации, роли субъекта и др.